

**НЕОБХІДНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ
ВІДРОДЖЕННЯ КООПЕРАТИВНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ**

О. Я. СТОЙКО,
*кандидат економічних наук, доцент,
Житомирський національний
агроекологічний університет*

Досліджено проблеми та обґрунтовано необхідність відродження кооперативних банків в Україні. Обґрунтовано роль держави як регулятора у створенні та розвитку вітчизняної кооперативної банківської системи. Запропоновано напрями відродження системи аграрних кооперативних банків в Україні.

Постановка проблеми. Сучасна вітчизняна банківська система не задовольняє потреб аграрного сектора у кредитних ресурсах. Особливо це стосується малих та середніх сільськогосподарських товаровиробників. Комерційні банки не хочуть кредитувати переважну більшість аграрних товаровиробників у зв'язку з тим, що останні не можуть надати достатніх гарантій повернення кредитних коштів. У свою чергу, більшість селян не хочуть брати кредити в комерційних банках через досить високі відсоткові ставки та жорсткі умови кредитування.

У більшості країн світу фінансове обслуговування аграрного сектора здійснюють переважно кооперативні банки, власниками яких є самі сільськогосподарські товаровиробники. Кооперативні банки зазвичай активно підтримуються державою і в основному через них здійснюється державна підтримка національного аграрного сектора. За 20-річну історію незалежності в Україні не було створено жодного кооперативного банку. Тому досить актуальне питання щодо практичної реалізації можливості створення та розвитку системи кооперативних банків в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми кредитного забезпечення аграрного сектора економіки і кооперативного кредитування, досліджували такі вчені, як: В. М. Алексійчук, М. М. Білий, Л. І. Бубнов, В. В. Гончаренко, О. Є. Гудзь, М. Я. Дем'яненко, В. В. Зіновчук, В. М. Ковалів, Ю. Я. Лузан, М. Й. Малік, О. О. Непочатенко, А. О. Пантелеймоненко, П. Т. Саблук та ін. Проте окремі питання відродження системи аграрних кооперативних банків, пов'язані із законодавчим регулюванням їх створення та діяльності, залишаються невирішеними, а основні підходи до формування системи кооперативного кредитування сільськогосподарських товаровиробників недостатньо дослідженими. Важливість вирішення цих питань зумовила потребу в проведенні окремого дослідження.

Мета дослідження – обґрунтувати необхідність і перспективи відродження системи аграрних кооперативних банків в Україні.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення й запровадження кооперативної банківської системи в Україні. Використано такі наукові методи: монографічний – для вивчення зарубіжного і вітчизняного досвіду функціонування механізму кооперативного кредитування аграрного сектора; статистико-економічний – для оцінки сучасного стану та можливості створення системи вітчизняних кооперативних банків; абстрактно-логічний – для теоретичних узагальнень і формування висновків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливе місце у системі банківського кредитування вітчизняного аграрного сектора можуть зайняти кооперативні банки, створенню яких наша держава приділяє недостатньо уваги. Однак у них є значна потреба, особливо для фінансування дрібних селянських і фермерських господарств. Формування системи вітчизняних кооперативних банків дозволить аграрним товаровиробникам ефективно функціонувати у складних, насамперед кризових, умовах, максимально сконцентрувати аграрний капітал, оперативно управляти фінансовими потоками, враховувати регіональні особливості, сезонність та спеціалізацію сільськогосподарського виробництва.

Досвід розвинутих країн свідчить, що основну роль у забезпеченні кредитними ресурсами аграрного сектора відіграють кооперативні банки. Батьківщиною кредитної кооперації є Німеччина, де у середині XIX ст. паралельно почали діяти дві моделі – товариства Г. Шульце-Деліча і Ф. Райффайзена. Їх поява стала початком формування системи кооперативних банків, які у подальшому отримали широке розповсюдження у багатьох країнах Західної Європи, пострадянського простору та Америки [12]. Кооперативні банки створювались для обслуговування галузей або клієнтів, які через підвищені ризики, свій незначний розмір (малі та середні сільськогосподарські виробники, дрібні підприємці, домашні господарства) чи територіальну віддаленість залишалися поза увагою комерційних банків. Представники вказаних груп об'єднувалися і створювали власні кооперативні фінансові установи, які в різних країнах мали різні назви – "банк", "спілка", "товариство" тощо, для самозабезпечення необхідними фінансовими послугами [7].

Наразі у багатьох країнах світу створено потужні, багаторівневі, розгалужені кредитно-фінансові установи, які перебувають у власності споживачів і задовольняють їх потреби у найрізноманітніших фінансових послугах не гірше, ніж це роблять комерційні банки. Так, центральні кооперативні банки "Креді Агріколь" (Франція), "Раобанк" (Нідерланди), "ДГ-Банк" (Німеччина) є одними з найбільших банківських монополій світу. Кредитній кооперації належить провідна роль у кредитуванні сільськогосподарських товаровиробників. Наприклад, у Нідерландах частка кооперативних банків у кредитуванні сільського господарства становить 90 %, Японії – 80, Франції – 75, Австрії – 65, Португалії – понад 60, Фінляндії – 58, Бельгії – 50, Швеції – 45, Німеччині – 44, Іспанії – 30 %. У США кооперативна система фермерського кредиту надає фермерам третину кредитів на покупку землі, шосту частину коротко- і середньострокових кредитів [9].

Значення кредитної кооперації у забезпеченні стабільності національних економік та банківських систем суттєво зростає в умовах глобальної фінансово-економічної кризи, про що свідчать матеріали звіту МВФ "Кооперативні банки і фінансова стабільність" [12]. У результаті дослідження встановлені суттєві переваги кредитно-кооперативного фінансового сектора провідних західноєвропейських держав в умовах кризових явищ у світовій економіці. Головні з них – менша ризикованість та більша стабільність порівняно з комерційними банками через високий рівень капіталізації й стійкості ресурсної бази. До цих параметрів можна віднести й такі: розгалуженість системи, що дозволяє оптимізувати фінансові потоки, ефективно розподілити ризики, скоротити витрати, оптимізувати спектр банківських операцій, максимально захистити кооперативну інфраструктуру від небажаних впливів зовнішнього середовища; стійка система рефінансування (завдяки автономності); захищеність системи кооперативних банків від ефекту "доміно", завдяки сконцентрованій на другому рівні інформації про реальний фінансовий стан місцевих кооперативних банків [2].

Як свідчить історичний вітчизняний досвід, в Україні до революції була створена потужна і досить розвинена мережа кооперативних банків та інших кооперативних фінансових установ. На той час в Україні діяли 3092 кредитні та ощадно-позичкові товариства, куди входило понад 1,7 млн членів [11, С. 144]. Проте наприкінці 20-х років держава насильно ліквідувала кооперативні банки, які майже повністю задовольняли потреби селян у фінансових ресурсах. У період перебудови в Україні були спроби створити кооперативні банки, першим з яких був кооперативний банк "Таврія", відкритий у Феодосії у 1988 р. Вже у 1990 р. було зареєстровано вісім кооперативних банків [10]. Слід відмітити, що за

часів перебудови відбулась підміна понять і під виглядом "кооперативного руху" почалось відродження приватного підприємництва. Тому під назвою "кооперативний банк" створювали перші комерційні банки, які не мали нічого спільного зі справжніми кооперативними банками. У подальшому в процесі банківської реформи так звані "кооперативні банки" були ліквідовані або перереєстровані в комерційні.

Після проголошення незалежності у 1991 р. в Україні не було створено жодного кооперативного банку. Причиною цього стало нерозуміння місця і ролі кооперативних банків у національній економіці з боку НБУ та політиків, що виявилось у недосконалому законодавчому регулюванні створення і діяльності кооперативних банків [4, С. 211 – 212].

Прийнятий у 1991 р. Закон України "Про банки та банківську діяльність" передбачив можливість виникнення і розвитку в Україні лише комерційних банків. Незважаючи на те, що закон начебто створював умови для виникнення банків "різних видів і форм власності" (ст. 1), в інших статтях (ст. 2, 22, 23) Закону зазначалось, що банки створюватись на акціонерних або пайових засадах і мають керуватись у своїй діяльності законодавством України про акціонерні товариства та інші види господарських товариств [13]. Відтак в Україні була сформована банківська система, що складається лише з комерційних банків, створених у вигляді господарських товариств (178 банків у формі акціонерного товариства і 31 банк – товариства з обмеженою відповідальністю) [6, С. 148]. На наш погляд, вітчизняна банківська система без розвинутої мережі кооперативних банків є "однобокою" і не може вважатись повноцінною.

Кооперативний банк за функціями, методами і технологіями діяльності майже не відрізняється від комерційного банку. Проте є істотна різниця, яка полягає в тому, що його діяльність побудована за принципом фінансової кооперації і на дещо інших правових засадах. На відміну від комерційного кооперативний банк не проводить підприємницької діяльності (тобто прибуткової), а здійснює неприбуткову. У зв'язку з цим у більшості країн світу кооперативи мають статус неприбуткових (non-profit) організацій, не обкладаються податком на прибуток (дохід) та звільняються від багатьох державних і місцевих податків і зборів. Існують й інші суттєві відмінності між кооперативними і комерційними банками (рис. 1).

Отже, кооперативні банки можуть стати серйозною альтернативою традиційному банківському кредитуванню, оскільки створюються територіальними структурами будь-якої форми власності й організаційної форми на кооперативних засадах – добровільного членства та об'єднання пайових внесків для спільної грошово-кредитної діяльності. Кооперативні банки матимуть ширший спектр обслуговування і можуть стати основою для кредитного обслуговування малих і середніх сільськогосподарських підприємств. Вони мають заповнити нішу, яку не обслуговують комерційні банки, та відвоювати сферу кредитування, яку займають посередники.

У наступній редакції Закону України "Про банки та банківську діяльність" (2000 р.) законодавці вже передбачили можливість створення в Україні кооперативних банків. Згідно зі ст. 8 цього Закону кооперативні банки створюються за принципом територіальності і поділяються на місцеві та центральні кооперативні банки. Учасниками центрального кооперативного банку є місцеві (обласні) кооперативні банки [14]. У цій редакції Закону була прописана вимога до мінімального статутного капіталу у розмірі 1 млн євро для місцевих (що діють на території однієї області) і 5 млн євро для центральних кооперативних банків. Поряд з цим, для комерційних банків, які здійснювали діяльність на території однієї області ця вимога становила 3 млн євро, а на території всієї України – 5 млн євро. Проте у наступних змінах до Закону України "Про банки та банківську діяльність" указана диференціація була відмінена і встановлювалася вимога до мінімального статутного капіталу для будь-якого банку (у т. ч. й кооперативного) у розмірі – 10 млн євро (2006 р.), 75 млн грн (2009 р.) і 120 млн грн (2011 р.).

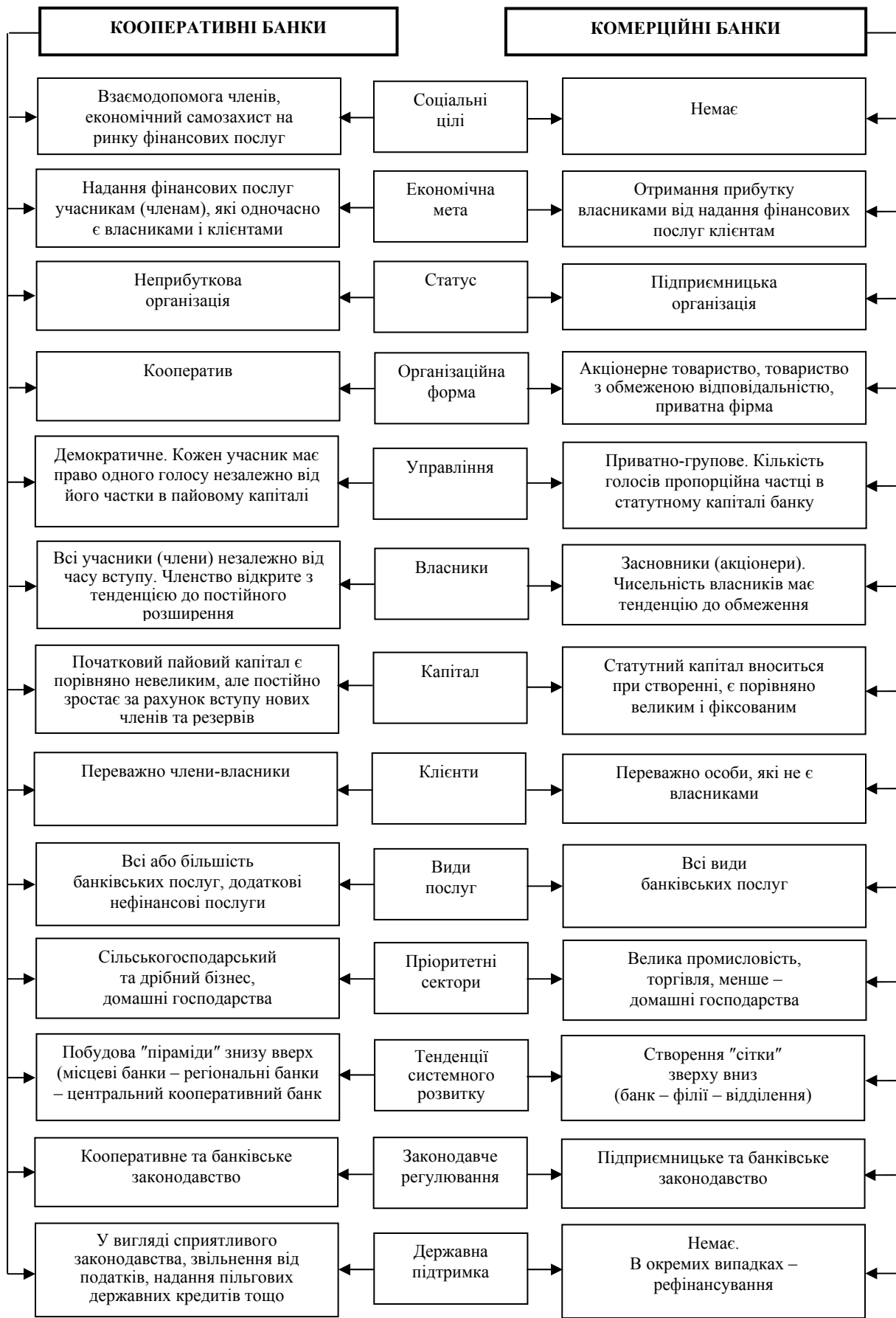


Рис. 1. Основні відмінності кооперативних і комерційних банків

Джерело: адаптовано автором на основі матеріалів [4, С. 210 – 211]

Неврегульованість інших проблем відродження вітчизняних кооперативних банків, зокрема, обмеження діяльності місцевих кооперативних банків однією адміністративною областю, встановлення мінімальної кількості учасників місцевого кооперативного банку на рівні 50 осіб, невизначеність потенційних учасників кооперативного банку, закладання механізму розподілу його прибутку пропорційно розміру паїв учасників, що певною мірою суперечить традиційним принципам кооперативних організацій, відсутність окремих спеціфічних процедур регулювання створення і діяльності кооперативних банків з боку НБУ, практично робить створення кооперативних банків в Україні не реальним [3; 4, С. 212].

Створення системи кооперативного кредитування вітчизняного АПК потребує реалізації заходів організаційного та економічного характеру. Важлива роль при цьому відводиться державі, яка повинна сприяти становленню кооперативних відносин як через їх законодавче забезпечення, так і через безпосередню участь у створенні кооперативних установ.

Для практичної реалізації можливості створення кооперативних банків у вітчизняне законодавство слід внести такі зміни:

- ввести диференціацію розміру мінімального статутного капіталу для кооперативних банків (місцевих і центрального) порівняно з комерційними і встановити цей норматив у значно менших розмірах для кооперативних банків, ніж для комерційних з огляду на порівняно невеликий початковий пайовий капітал кооперативного банку;

- забезпечити умови для реєстрації кооперативних банків у формі кооперативного непідприємницького товариства згідно зі ст. 85 ЦКУ, що діє на основі кооперативних принципів;

- передбачити норму, що власниками-клієнтами місцевих аграрних кооперативних банків можуть стати поряд з кредитними спілками та кооперативами й сільськогосподарські товаровиробники та обслуговуючі кооперативи;

- забезпечити фінансову підтримку (пільгове кредитування) для учасників кооперативної банківської системи і створити умови для концентрації фінансових ресурсів усіх сільськогосподарських товаровиробників у цій системі;

- запровадити пільговий режим оподаткування кооперативних банків у зв'язку із неприбутковою кооперативною природою цих установ;

- забезпечити нормативно-правові передумови створення і розвитку кооперативних інституцій усіх рівнів кооперативної кредитної системи через підготовку та прийняття законопроектів про внесення змін до чинних законів, які регулюють діяльність фінансових установ в Україні.

Будувати систему кооперативних банків доцільно поетапно там, де є необхідні передумови (наявність кредитних спілок, підтримка влади тощо). Система аграрних кооперативних банків має будуватися за принципом знизу вгору і складатися з трьох рівнів, кожен з яких має відповідні функції (рис. 2).

Перший, місцевий, рівень кредитної кооперативної системи могли б складати кредитні спілки (КС), які надаватимуть своїм членам ощадно-кредитні послуги, а при внесенні відповідних змін до законодавства, здійснюватимуть розрахунки (комунальні та інші платежі), надаватимуть інші фінансові та нефінансові послуги. Оскільки чинне вітчизняне законодавство обмежує види діяльності кредитних спілок лише наданням кредитів та прийняттям вкладів і не дозволяє кредитним спілкам надавати послуги малим підприємствам, фермерським господарствам та іншим дрібним сільськогосподарським виробникам, що є юридичними особами, однією з можливих форм кооперативних установ першого рівня, крім кредитних спілок, можуть стати кредитні кооперативи (КК). Вони можуть бути створені після прийняття окремого закону "Про сільську кредитну кооперацію" або на основі чинного закону України "Про кооперацію" за погодженням з Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, типовим статутом. Ці установи могли б надавати широкий спектр фінансових послуг малим сільським підприємствам, але їх створення істотно ускладнюється недосконалістю кооперативного і відсутністю спеціального законодавства для цих організацій. Проте при внесенні відповідних змін до закону "Про кредитні спілки", якими б кредитним спілкам надавалось право

обслуговувати малі та середні підприємства, що діють у сільській місцевості, необхідність у створенні кредитних кооперативів повністю відпала б.

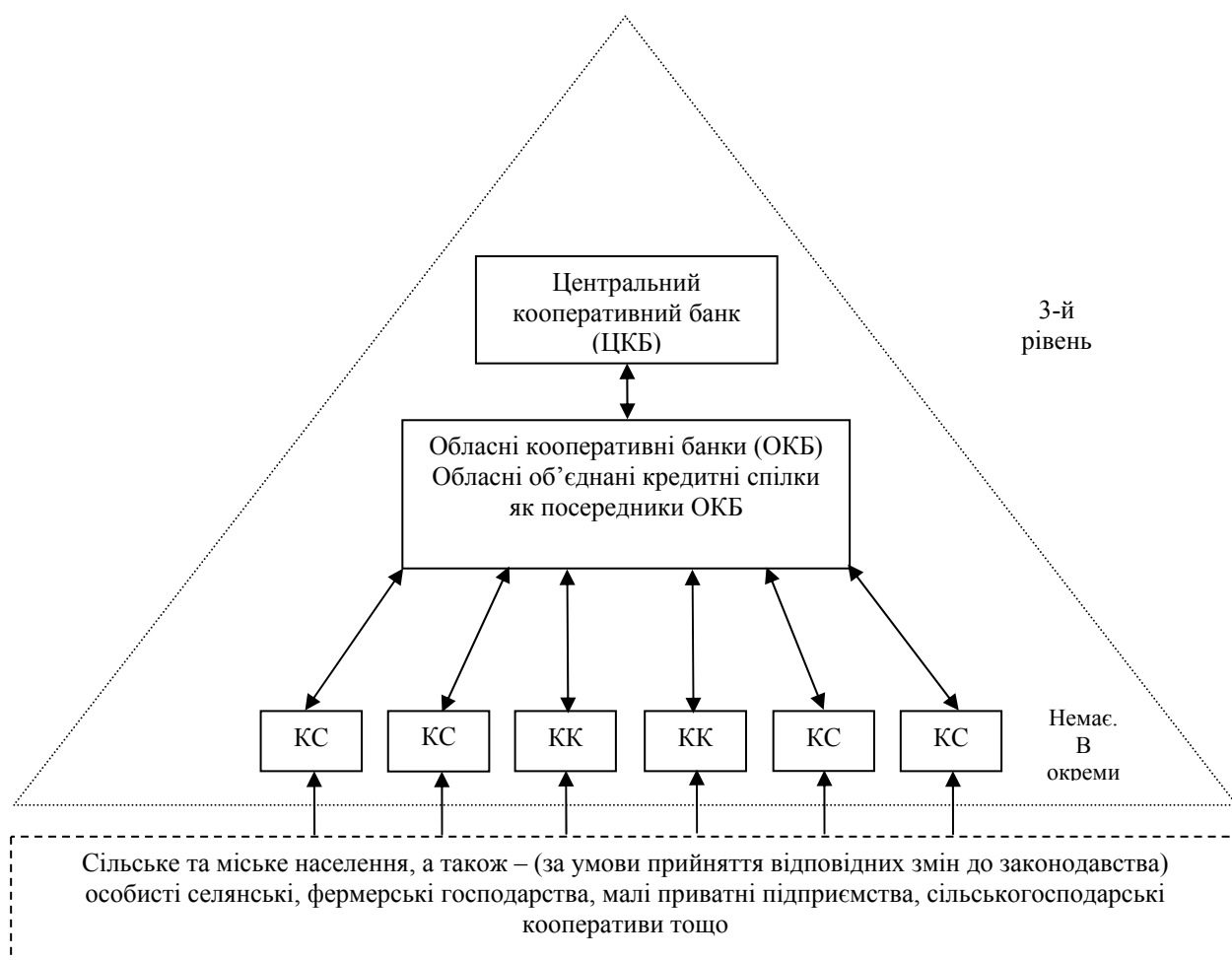


Рис. 2. Побудова системи аграрних кооперативних банків України

Джерело: [8]

Другий, регіональний, рівень кооперативної системи формують обласні (регіональні) кооперативні банки, що створюються для забезпечення більш ефективного функціонування низових кооперативних установ і знаходяться в їх власності. Це можуть бути обласні об'єднані кредитні спілки, які з часом при нагромадженні достатнього капіталу, можуть трансформуватись у повноцінні обласні кооперативні банки, які обслуговуватимуть потреби низових кооперативних установ. Головним завданням цих організацій має стати підтримка установ першого рівня додатковими послугами (підтримка ліквідності, розробка нових фінансових продуктів, внутрішні платежі, забезпечення розрахункових, валютних та інвестиційних операцій тощо).

Третій, національний, рівень становить Центральний кооперативний банк, який логічно завершує побудову повноцінної кооперативної системи для обслуговування вітчизняного аграрного сектора. Ця установа має бути заснована установами другого (регіонального) рівня для забезпечення їх додатковими фінансовими послугами (вихід на міжнародний банківський ринок капіталів, міжнародні платежі, діяльність на валютному і фондовому ринках, лізинг, факторинг, страхування тощо).

Відтак, центральний аграрний кооперативний банк поєднає всі місцеві кооперативні банки в єдину систему, надасть їм переваги великого системного банку без втрати незалежності й автономності. Ця вся кооперативна система працюватиме в інтересах малих і середніх підприємств АПК, бо вони будуть її співвласниками і зможуть управляти нею через свої низові установи – кредитні спілки та місцеві кооперативні банки.

Доцільно також надати центральному кооперативному банку як і Державному земельному банку право здійснювати іпотечні операції із землею після прийняття відповідного закону. Це забезпечить створення механізму, при якому аграрні товаровиробники будуть закладати землю установі, якою вони прямо або опосередковано володіють, що зробить неможливим "обезземелення" селян і концентрацію землі в руках несільськогосподарських суб'єктів. На місцевому рівні кооперативні банки, що спеціалізуються на іпотечних операціях, могли б проводити політику диференційованого підходу до потенційних позичальників залежно від їх кредитної історії та результативності господарювання. Кооперативна форма утворення спеціалізованих земельних банків дозволить значно розширити можливості застосування низьколіквідних (не тільки за критерієм низької якості, а й місцезоташування) сільськогосподарських земель як предмета застави, що в багатьох регіонах стримуватиме доступ в аграрний сектор іпотечних кредитів великих комерційних банків. Адже в кооперативних банках існує можливість використання такого додаткового предмета застави іпотечного кредиту як кругова порука [5]. Засновники такого банку – аграрні товаровиробники – можуть передбачати в його статуті чіткі вимоги до такого особливого виду застави, а також конкретних вимог до форм розрахунків у випадку звернення стягнення на такий предмет застави, при невиконанні позичальником умов кредитного договору.

На наш погляд, без державної підтримки створення кооперативних банків може зайняти декілька десятиліть, що неприпустимо з огляду на сучасний стан аграрного сектора України. Кооперативні банки в Україні можуть бути засновані при активній державній підтримці у такий спосіб: а) держава повністю або частково вносить кошти у статутний капітал регіональних кооперативних банків, а низові кооперативні кредитні організації (кредитні спілки/кредитні кооперативи) беруть на себе зобов'язання викупити у неї її частку в статутному капіталі кооперативних банків протягом 10 – 20 років; б) держава надає низовим кооперативним організаціям цільовий довготерміновий (10 – 20 років) безвідсотковий кредит на внесення паю у створення регіонального кооперативного банку. Після того, як кредитні спілки/кредитні кооперативи викуплять державну частку в кооперативному банку або повернуть отримані від держави цільові кредити, сплачені кошти можуть за рішенням держави бути спрямовані на формування Кооперативного гарантійного фонду [1; 8].

Одним із напрямів розв'язання проблеми державної підтримки створення кооперативних банків може бути використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здешевлення кредитів, які надаються комерційними банками для аграрної галузі. У зв'язку з цим доцільно кошти щорічної державної підтримки спрямовувати не на здешевлення кредитів для сільського господарства, а для формування статутних капіталів кооперативних банків. Це дозволить створити умови, за яких бюджетні кошти, що держава виділяє аграрній галузі, будуть нагромаджуватися і постійно працювати на її розвиток, але вже на ринкових засадах.

Висновки. Вітчизняна банківська система, у складі якої немає жодного кооперативного банку, "однобока" і не може вважатись повноцінною. Головною причиною цього є нерозуміння ролі і місця кооперативних банків у національній економіці з боку депутатів і урядовців, що виявляється у недосконалості законодавчого регулювання створення і діяльності кооперативних банків.

Відродження системи кооперативних банків в Україні потребує реалізації заходів організаційного та економічного характеру. Важлива роль при цьому відводиться державі, яка повинна сприяти становленню кооперативних відносин як через їх законодавче забезпечення, так і через безпосередню участь у створенні кооперативних банків. Для вирішення проблеми кредитного забезпечення АПК необхідно створити трирівневу систему сільської кредитної кооперації: на першому (місцевому) рівні – кредитні спілки та кредитні кооперативи, на другому (регіональному) – обласні кооперативні банки і на третьому (національному) рівні – Центральний кооперативний банк.

Подальші дослідження будуть спрямовані на визначення умов і соціально-економічних наслідків відродження вітчизняної системи кооперативного кредитування, розроблення заходів з практичної реалізації створення аграрних кооперативних банків в Україні.

Список літератури

1. Білий М. М. Кредитне забезпечення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні: стан і шляхи покращення [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Aprel/2010_6_2/37.pdf
2. Бубнов Л. И. Кредитные кооперативы способны устоять перед финансовыми цунами [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.orema.ru/766.1>
3. Гончаренко В. В. Аналіз законодавчого регулювання діяльності кооперативних банків в Україні [Електронний ресурс] // Проект Світового банку в Україні "Розширення доступу до ринків фінансових послуг" Р 4020-UA/1.6.2-IC. – Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59961&cat_id=57142
4. Гончаренко В. В. Важливість відродження кооперативних банків в Україні в умовах поглиблення кризових явищ у світовій економіці // Міжнародний кооперативний рух : генезис та тенденції сучасного розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16–17 лютого 2012 р. – Полтава : ПУЕТ, 2012. – С. 208–213.
5. Гончаренко В. В. Концептуальні підходи щодо вирішення проблеми кредитування аграрного сектора національної економіки [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/spec/19.pdf>
6. Гончаренко В. В. Концептуальні підходи щодо створення системи аграрних кооперативних банків в Україні // Проблеми фінансової підтримки малих і середніх підприємств на селі / за ред. М. Я. Дем'яненка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2004. – С. 147–157.
7. Гончаренко В. В. Кредитні спілки і кооперативні банки: місце у фінансово-кредитній системі та особливості розвитку в Україні // Вісник НБУ. – 2000. – № 1. – С. 47 – 50.
8. Гончаренко В. В. Модель створення системи кооперативного кредитування та механізм її фінансової підтримки з боку держави [Електронний ресурс] // Проект Світового банку в Україні «Розширення доступу до ринків фінансових послуг» Р 4020-UA/1.6.2-IC. – Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59965&cat_id=57142
9. Зарубежный опыт развития кредитной кооперации в аграрном секторе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.creditcoop.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=791:apk-credforeign&catid=34:countries&directory=34.2
10. Ковалів В. М. Реформування кредитної інфраструктури з обслуговування сільського господарства // Формування та розвиток економіки в сучасних умовах господарювання : матеріали міжнародної інтернет-конференції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viem.edu.ua/konf5/art.php?id=0803>
11. Лузан Ю. Кооперативні банки – важливий фактор піднесення аграрної економіки // Проблеми фінансової підтримки малих і середніх підприємств на селі / за ред. М. Я. Дем'яненка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2004. – С. 141–146.
12. Пантелеймоненко А. О. Аналітичний огляд системи кооперативних банків Австрії у контексті світової фінансової кризи // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2010. – № 2. – С. 146–151.
13. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: закон України від 20.03.1991 № 873-III. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=873-12>
14. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: закон України від 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

Необходимость и перспективы возрождения кооперативных банков в Украине

О. Я. Стойко

кандидат экономических наук

Житомирский национальный агроэкологический университет

Исследованы проблемы и обоснована необходимость возрождения кооперативных банков в Украине. Обоснована регулирующую роль государства в создании и развитии отечественной кооперативной банковской системы. Предложены направления по возрождению системы аграрных кооперативных банков в Украине.

The necessity and prospects of reviving the cooperative banks in Ukraine

O. Stoiko

The problems and the necessity of reviving cooperative banks in Ukraine are substantiated. The regulatory part of the state in the formation and the development of the national cooperative banking system is specified. The directions for reviving the system of agrarian cooperative banks in Ukraine are suggested.